

Sønderjyske dragter 1750-1870

Museet på Sønderborg Slot

Foreningen Danske Folkedansere

Forord

I sommeren 1987 afholder foreningen Danske Folkedansere sammen med Danske Folkedanseres Spillemandskreds et stort landsstævne i Sønderborg med mere end 4.500 deltagere. Museet på Sønderborg Slot har benyttet denne lejlighed til at vælge de gamle dragter fra Sønderjylland som emne for årets store sommerudstilling.

De sønderjyske dragter og dragtdele, der vises på udstillingen, er udvalgt således, at de dækker det gamle hertugdømme Slesvig eller Sønderjylland, men med hovedvægten lagt på Nordslesvig eller det nuværende Sønderjyllands amt. De ældste genstande er fra midten af 1700-tallet, mens grænsen op mod vor tid er sat ved ca. 1870. De udstillede ting dækker således en periode på noget over 100 år.

Det har kun været muligt at skabe udstillingen ved udstrakte lån fra danske og tyske museer og fra private. Der er lån fra Nationalmuseet i København, Koldinghus, Haderslev, Tønder og Aabenraa museer nord for grænsen. Syd for grænsen er der lån fra Gottorp Slot, Frisisk Museum i Dedsbøl, museerne i Altona og Flensborg, endvidere er der lånt fra private flere steder i landsdelen. Endelig er der også hentet meget i mueseets egne, rige samlinger,

endda uden at berøre den faste tekstiludstilling i væsentlig grad. Sommerudstillingen kan derfor udmærket suppleres med besøg i udstillingen af vævninger på 1. sal (vær. 5-7) og i tekstilsamlingen på 2. sal (vær 33-35 og vær. 38).

Udstillingen har fået titlen "Sønderjyske dragter 1750-1870". Den er blevet til i nært samarbejde mellem foreningen Danske Folkedansere og Museet på Sønderborg Slot. Fra Danske Folkedansere har et udvalg bestående af Agnes Jørgensen, Eva Christensen og Else Qvist stået for udvælgelsen af de mange ting rundt på museerne, ligesom de sammen med frivillige medarbejdere har foretaget iklædning og opsætning af dragterne.

I den lange række af sommerudstillinger i Museet på Sønderborg Slot vil denne indtage sin fornemme plads med et utroligt rigt og meget alsidigt udvalg til illustration af dragter i Sønderjylland gennem en lang periode. Noget tydeligt egnspræg fremgår ikke af dette omfattende udvalg, hvorimod udstillingen viser at moden - også før i tiden - har spillet en betydelig rolle for folks dragtvalg.

Kataloget indeholder en oversigt over de udstillede genstande, med en kun omtrentlig tidsangivelse.

J. Slettebo

Rum A

Indledning

Opfattelsen af folkedragter har skiftet en del i løbet af dette århundrede. Tidligere mente man, at hver egn havde sin specielle og særprægede dragt, uforandret gennem århundrede, indtil industrialiseringen udslettede de lokale forskelle. Siden er det blevet klart, at hverken på landet eller i byerne var dragterne uændrede gennem tiden, tværtimod søgte man overalt efter bedste evne at følge de skiftende moder. Efterhånden er opfattelsen af det helt lokale særpræg også ved at svinde. Nok kan der i detaljer som f.eks. hovedtøj og dragtsmykker findes forskelle, men dragternes hovedtræk er de samme over meget store områder. Endelig har der selvfølgelig været en del individuelle forskelle, afhængige af personlig smag og økonomisk formåen. Dette understreges klart af denne udstilling.

Det store maleri af Sophus Hansen og de to dragter, der flankerer billedet, er vidnesbyrd om opfattelsen af folkedragten i århundredets begyndelse. Sophus Hansen udførte sit maleri lige efter første Verdenskrig og lånte forskellige dragtdele på museet i Sønderborg. Han lod dem derpå anvende af forskellige personer i forskellig sammensætning og derved skabte han et enhedspræg over den gruppe personer, der forlader Kegnæs Kirke. Sådan mente

man i 1920, at alle på Als havde gået klædt tidligere og det blev derfor udgangspunktet for de første danske folkedragter på Sønderborg-egnen efter Genforeningen. De to figurer, der flankerer maleriet (montre 2 og 3), er klædt på ved hjælp af de samme alsiske dragtdele, som Sophus Hansen havde lånt. Hver enkelt dragtdel er altså nok alsisk, men de repræsenterer to specielle personer på et bestemt tidspunkt uden nogen sikkerhed for, hvor mange andre alsingere, der gik således klædt på samme tidspunkt. Maleriet gengiver en rekonstrueret situation, som nok aldrig har været virkelighed

Montre I (blåmalet klædeskab)

På skabets hylder er anbragt:

Stribede forklæder af hør, silke og bomuld fra 1800-årene.

Særke, mærket E, også fra 1800-årene

Ternede forklæder af hør

Særke af hør, der stammer fra brudeudstyr på Als fra slutningen af 1800-årene. Alt dette er fra Sønderborg Slot.

Desuden vises en Prøveklud med slidsforstærkninger og forlæg til forskellige knaphuller.

(1840)

(Frisisk Museum, Dedsbøl)

Endelig vises i skabet fra Sønderborg Slots samlinger en stofrulle med hørlærred, garnnøgler af hør og hørkranse, hørdukker og hør alt fra 1800-årene.

Sophus Hansen: En søndag ved Kegnæs Kirke. Malet 1918-19, men forestiller tiden omkring 1850.

Flere af mændene er iført den røde vest, der ses på figuren i montre 3, ligesom dragtdelene i montre 2 ses på nogle af maleriets kvinder.

(Sønderborg Slot)

Montre 2Kvindedragt fra Als

1800-årene

Er syet af gamle dragtdele, der har været anvendt som forbillede for dragter til folkedans i tiden efter 1920. Forklædet af hør og silke med smalle striber i grønt, gult, og blå er meget karakteristisk for alsiske forklæder efter 1840. (Jvf. rum E, montre 1). Dragtsølvet med kulørte glasflusser er også typisk for Als. (Jvf. museets rum 30 og 33) (Sønderborg Slot)

Montre 3Mandsdragt fra Als

ca. 1850

Det er den eneste bevarede fra Als fra første halvdel af 1800-årene. Fremstillet af blå hvergarn. Ældre mænd anvendte den gammel- dags længere trøje, mens yngre foretrak den korte moderne skøde- jakke som denne. Bukserne er omsyede. Rød vest (jvf. maleriet), hvide sok- ker og rød, strikket hue. (Sønderborg Slot)

Montre 4 (Blåmalet klædeskab)

Til højre:

Skabilkenhoved med blød puldhue 1800-åreneMed huelin bestående af såvel tylls-
broderi som knipling. Als.

(Sønderborg Slot)

Drengbukser af skind ca. 1840

Haderslev-egnen

(Haderslev Museum)

Desuden ses:

Krusemølle af træ (1800-årene)

til at kruse hovedlin med.

Vævespjæld af bemalet træ (1787) ogbemalet, udskåret bakke til huelin,

mærket MMB (1865). Als

(Sønderborg Slot)

Til venstre:

4 børnehuer

omkr. 1800

Tønder-egnen

(Tønder Museum)

2 lommer, såkaldt "fik"

Patchwork (ca. 1850) og broderi på uld (1856)
(Tønder Museum og privateje)

Barneliv og barnehue fra Als ca. 1870
(Sønderborg Slot)

Portrætter af Kaptajn Frederiksen ca. 1750
og Frue i pænt, modepræget tøj.
Fra Gammelgaard Kro, Als
(Sønderborg Slot)

På væggen

To rammer med dåbstøj (kristentøj) ca. 1750-1800

Den ene blå silke, i poseform med løs trøje,
den anden af lys silke med indvævede blomster
og påsyet guldknipling.

(Tønder Museum)

To rammer med prøveklud, den ene mrk. E.S. 1842,
den anden mrk. Imm-1832 med et udvalg af stop-
ninger.

(Frisisk Museum i Dedsbøl og Sønderborg Slot)

I rum A sidder desuden 2 malede døre fra Als.

Rum B

Stoftryk.

Garnfarvning blev som regel udført professionelt af uddannede farvere. Hver by havde flere værksteder med mester og et større eller mindre antal svende, lærlinge og medhjælpere. Som regel var farverierne knyttet til spinderier, så garnet blev spundet og farvet samme sted. Nogle mestre opbyggede desuden klædefabrikker, så hele processen fra spinding til det færdige tøj udførtes samme sted. Endelig fandtes flere steder i 1800-tallet hørberednings-anstalter, (f.eks. i Nordborg og Sønderborg), så bønderne og især landsbyvæverne slap for det besværlige arbejde med at bryde og rive hørren. Mange af de tekstile processer udførtes således på værksteder af særligt uddannede også før industrialiseringen.

Ofte knyttede farverierne et kattuntrykkeri til deres virksomhed. Med trykbløkke kunne stofferne påføres mange forskellige mønstre. Derved muliggjordes en stor variation, der kunne tilfredsstille modens krav og kundens smag. I Sønderborg var der tidligere 3-4 farverier samtidig. Det største blev A.P. Behrends farveri, spinderi og kattuntrykkeri, der grundlagdes 1863 og bestod længe efter, at de øvrige, ældre, var ophørt.

Montre I (Egetræs-skab)

I skabet hænger kvindetrøjer og skørter m.v.
En del af disse er med kattun-tryk. I bunden
står spånæsker fra begyndelsen af 1800-årene,
rejsetaske og hatteæsker

Montre 2Prøver på kattuntryk

Prøvetrykkene stammer fra Behrends Farveri
på Perlegade i Sønderborg.

(Sønderborg Slot)

På væggen:

Trykblokke til kattuntryk 1800-årene

(Sønderborg Slot)

Trappeafsats

Mandskjol (frakke) ca. 1750

Rødt uldent klæde.

(Flensborg Museum)

Rum C

Mandens tøj:

Mandens pæne påklædning bestod, blandt de mere velstillede, af sorte sko med spænder, strikkede strømper, knæbukser, skjorte, vest, trøje og frakke samt en strikket hue eller en hat. Den ældre mandsfrakke kaldtes almindeligvis en kjol.

De viste dragtdele er alle fra Sønderjylland. De viser en tydelig udvikling fra de ældste i montre 1 til de yngste i montre 3. Modens vekslen kan især aflæses i de farvestrålende veste, i frakkerne og i knæbukserne, hvor den smalle forklap er den ældste. Ikke mindst empirens modepræg kommer til udtryk i dragten fra omkring 1820 i montre 3 og i montrens øvrige dragtdele.

Forklæde med kattuntrykte blomster på lys bund.

Montre I (Mandstøj 1780-1810)

T.h. Figur med kjol af blå klæde med
possementknapper ca. 1800

(Aabenraa Museum)

T.v. Figur med knæbukser, rød barkan- 1790
vest, skjorte og strikket hue

(Flensborg Museum og Gottorp Slot)

På væggenØverst i midten

Tre trøjer af kalemanke ca. 1780-90

(Flensborg Museum og Gottorp Slot)

Øverst t.v. og t.h.

Trøje og vest ca. 1810

(Flensborg Museum)

I midten

Tre røde barkan-veste med det karak- 1780-1810
teristiske lærredsvævede mønster

(Altona Museum og Flensborg Museum)

På podiet

Barkan-trøje, to sribede trøjer, 1780-1800
stribet vest

Disse dragtdele er medtaget af tidens tand og af omsyninger og langvarigt brug. De fremtræder derfor ikke i deres oprindelige pragt.

Strikkede huer og tørklæder

(Altona, Tønder, Haderslev og privateje)

Montre 2 (Mandstøj ca. 1780-1830)På væg og podie

Forskellige par bukser 1780-1830

De ældste har smal klap som f.eks. de mønstrede skindbukser, mens de yngre har bred klap som f.eks. de sorte uldbukser. Nogle har foer af hørlærred, andre har skindfoer og nogle er uden foer.

(Koldinghus, Flensborg, Aabenraa, Gottorp, Altona, Nationalmuseet og privateje)

T.h. Figur med kjol af brunt dateret
klæde med støbte knapper 1798
(Altona Museum)

Ved siden af hænger et par bukser ca. 1810
af fløjl med påtrykt mønster

(Aabenraa Museum)

Figur med kjol af sort klæde 1820-30

(Gottorp Slot)

Montre 3 (Mandstøj ca. 1810-40)

T.h. Figur med impiredragt, 1820

bukser af fløjl, vest af "chenille",
skjorte af hørlærred.

(Gottorp Slot, Koldinghus, Tønder Museum)

På væggen

Et udvalg af veste af uld og 1810-40

"chenille". Her er flere købeveste
med karakteristiske skrå eller vand-
rette "regnbue-striber". Bl.a. den
blåstribede vest har ravknapper, mens
andre har knapper af stof, tin eller
messing, anbragt i een eller to rækker.

(Altona, Haderslev, Gottorp, Flensborg
og Sønderborg Slot)

I midten hænger en rød empiretrøje med krave fra ca. 1820.
(Koldinghus)

På podiet

To "harehårshatte", høje sorte hatte 1830-40
(Haderslev Museum)

Sort empiretrøje med lange ærmer ca. 1810
og en mørk, sribet vest.
(Flensborg Museum)

To montrer midt i rummet, nr. 4 og 5

To hvide lærredsskjorter, den ene ca. 1820-30, den anden ca. 1860 samt en særk af hørlærred fra ca. 1850, med sølvspænde, strikkede strømper, både store uldne og børnestrømper samt strømpebånd. Skabeloner af træ. Når strømperne var færdigstrikkede, blev de valkede, på udskårne valkebrætter (jvf. museets rum 34). Ved valkning bliver strikningen filtagtig og dermed stærkere. Derefter spændtes strømperne ud over skabelonerne for at holde faconen.

Rød mandsvest med
to rækker blanke
messingknapper.
Ca. 1780-1810
(Altona Museum)

Rød, mønstret mandsvest
med to rækker blanke
knapper anbragt i grupper
på 3 og 3. Ca. 1780-1810
(Flensborg Museum)

Rum D (Kvindedragter fra Rømø 1750-1850)

Mens det sønderjyske fastland ikke udviser større lokale egnsforskelle mellem øst og vest eller syd og nord, har øerne i Vesterhavet et tydeligt særpræg, især i hovedtøj, tørklæder og smykker. Ikke mindst brugen af store, fornemme sølvknapper, udført af Tønderegnens mange guldsmede, og af de smukke, ternede tørklæder af silke og bomuld, der importeredes sydfra, var karakteristiske for Rømø.

To figurer med den daglige kvinde- 1750-1850
dragt på Rømø

En såkaldt pi (= sammensyet liv og skørt) af rødt vadmel. Den ene har en sribet trøje og den anden en blomstret. Om halsen er den for Rømø karakteristiske halsklud. Også om hovedet har Rømø-kvinden båret "en klud". Forklædespænde med vaser ses ovenover de karakteristiske bukler bag på skørtet.

(Privateje)

Figur med blå festdragt af silke 1750

Sølvhagerne mangler, forklædet er nyere. Nedenunder ses den daglige dragt, pien, idet festtøjet tidligere blev båret ovenpå den almindelige dragt.

(Nationalmuseet, Tønder museum og Koldinghus)

Figur med lilla og brun, ternet festdragt 1780
med grønne brocherede blomster

Tørklæde i ikat-vævning. Hvidt foer i skødet. Pien, der skulle være nedenunder, mangler i dette tilfælde.

(Privateje)

Imellem de to festdragter

Stativer med den karakteristiske Rømø-festhue
 (ca. 1800) samt tre huer af en ældre facon 1750-80.
 (Nationalmuseet, Flensborg Museum)

På væg og podieTørklæder af silke og bomuld

De ternede tørklæder var typiske for Vesterhavsoerne.

(Privateje, Koldinghus, Sønderborg Slot)

Frisiske manglebrætter

1700-årene

(Søndebrorg Slot)

På gulvetFire huer

1800-1830

En af huerne har lin med en binche-
knipling.

(Flensborg Museum og privateje)

Silketørklæde, broderet med silke i mange farver.

Rum E (Mandstøj og dragtsølv 1790-1820)Montre 1Dragtsølv

1790-1850

Sølvknapper var med til at give en mand status - på samme måde som kniplinger og sølvsmykker gav kvinden en vis status. Dragtsølvet blev fremstillet hos guldsmeden på bestilling, og de er ofte forsynet med stempel. Mændene bar også fine sølvkæder tværs over vesten med sølvvure og signetvedhæng. På kvindedragten anvendtes især i det østlige Slesvig store smykker med sølvfiligran og kulørte glasflusser. De små hjerteformede særkespænder er meget typiske. Sølvknapper brugtes også til Vestkystens kvindedragter.

Sølvknapper udført af guldsmede i Ballum, Højer og Tønder, Hovedvandsæg med glasflusser af P.C. Johansen, Sønderborg, ca. 1860.

(Tønder Museum og Sønderborg Slot)

Montre 2

Figur med blå klædeskjol med
possement-knapper

1790

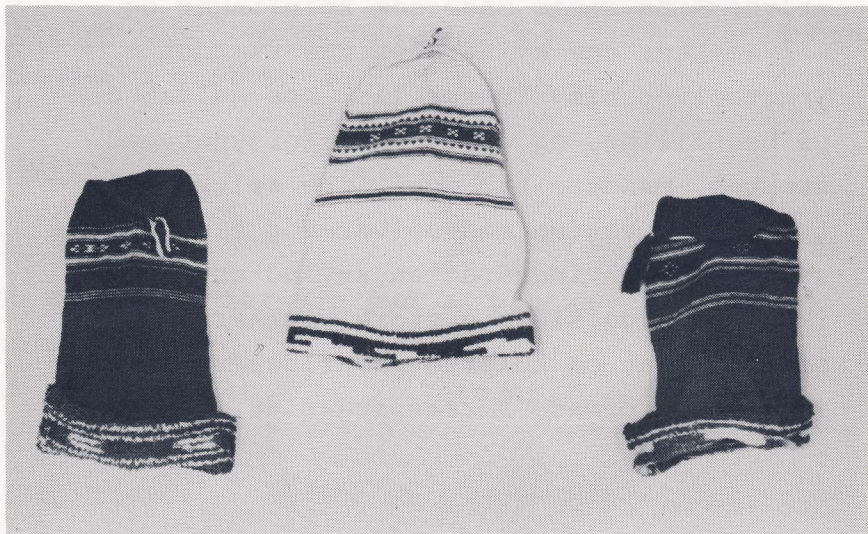
(Flensborg Museum)

To trøjer af mønstervævet uld 1820

(Flensborg Museum)

En trøje af sort kippervævet uld 1820

(Flensborg Museum)

Strikkede mandshuer af bomuld. Første halvdel af 1800-tallet.

Mandshuer af bomuld

I 1700-tallet og begyndelsen af 1800-årene var det meget almindeligt at mænd bar strikkede bomuldshuer overalt i kongeriget Danmark. På grundlag af en undersøgelse af 35 bomuldshuer fra hele landet er det muligt at fastslå en række fælles træk ved disse huer:

Huerne er maskinstrikkede på en strikkestol, enten i to stykker og syet sammen i begge sider eller strikket i et stykke, så de kun er syet sammen i én side.

De fleste er hvide med blå mønster eller blå med hvidt mønster, nogle få er hvide med røde striber eller helt hvide.

I toppen har de en tynd dusk i begge de i huen forekommende farver. De hvide har en hvid dusk. Huerne er strikket af flere meget fine tråde ikke tvundet bomuldsgarn.

På 1 cm² er der ca. 7 masker og 10 omgange. Størsteparten af huerne har floss i foer og opslag af lidt grovere garn. Ligner frotté. Enkelte er strikket helt i det fine garn og uden floss. I samtlige huer er yderhue og foer strikket sammen. På en del af huerne findes et mestermerke. I montre 3 må de 3 små blå striber midt i det hvide på den ene hue opfattes som en slags signatur. Huerne kunne købes på markeder eller hos omrejsende kræmmere og var importeret syd fra.

(Ved Else Qvist)

Montre 3 og 4

Strikkede mandshuer

1800-1820

Strikkede huer var mandens hovedbeklædning både ud og inde. Hovedparten er af hvidt bomuld med blå mønster eller

blå med hvidt mønster, enkelte er helt hvide eller har røde striber. Andre steder i udstillingen ses røde, strikkede huer af uld. (Altona, Flensborg, Tønder, Dedsbøl, Nationalmuseet og Gottorp Slot)

Foto af Digegreve Petersen fra Vimmersbøl

Tønder amt. Efter medaljonmaleri udført af Niels Brødsgaard 1821. Her ses en strikket hue svarende til dem, der vises i montererne 2 og 3.

Heinrich Rasch (f. i Nordborg 1840, d. i Coburg 1913):

Søndag ved Dyvig på Als. 1903-04. Malet efter studier på grundlag af en række enkelte dragtdele, lånt hos private og sammenstillet af de kvindelige modeller og maleren i fællesskab. Tre studier er udstillede i rum G.

Rum F (Kvindetøj 1780-1840)

Kvindernes pæne tøj fulgte den almindelige udvikling fra rokokopræg over empiredragten til Biedermeier-tidens almindelige borgerkjole. Især empiretiden er her rigt repræsenteret med hele dragter på figurer og især med de mange trøjer fra tiden 1810-30. Et vist lokalt særpræg, der dog var kombineret med kvindernes personlige smag og opfindsomhed, kan især ses i de forskellige huer, tørklæder og bånd. De mange silkebånd og de fleste tørklæder var importerede, både fra Syd- og Mellem-europa og fra England, men huerne skabtes lokalt. Her vises mange forskellige hue-typer - de såkaldte "Tallerken-huer" (montre 7), trestykkshuer (montre 3) samt stive eller bløde puldhuer (montre 4 og chatol-skuffen), hvor de sidste alle er fra Als og Sundeved. De brede bånd, der har prydet huerne, er alle importerede, mens de hvide huelin er af hjemlig produktion. En del lin er af kniplinger i fuld bredde, nogle er sammensat af to sammensyede kniplinger og en del, bl.a. linene med trekantet snip, af kniplinger, syet på tyndt stof. De er som oftest udført på Tønder-engen, og især benyttet i Vest- og Midtslesvig. Nogle lin er syede på tyndt moll eller kammerdug med smalle, foldede bånd indenfor den forreste kant. (Se museets samling i rum 38). Mange er syede på maskinvævet tyll, med mønstre, der har efterlignet kniplingerne. En del er sammensyede af en knipling og af broderet tyll. Den bredeste del har

siddet forrest på linet. Disse lin har især været brugt i det østlige Sønderjylland.

Montre I

T.h. figur med grøn trøje, stribet hvergarns-skørt af lilla og grøn uld, forklæde af bomuld og silke, trykt tørklæde. ca. 1800

(Flensborg, Altona, Gottorp, og Sønderborg Slot)

T.v. figur med gul silketrøje ca. 1830
grønt stribet skørt, forklæde af brunt silke, broderet tørklæde.

(Flensborg Museum, Nationalmuseet og Sønderborg Slot)

På væggen

To blå silketrøjer med langt skød ca. 1780

(Altona Museum og Aabenraa Museum)

Tre trøjer 1790-1810

(Koldinghus, Sønderborg Slot)

På podiet

Rondel med sribede hvergarnsskørter, 1780-1820
det ene i ikat-vævning.

(Flensborg Museum og Gottorp Slot)

Empiretrøje af blomstret silkestof 1810

(Flensborg Museum)

Trøje af trykt bomuld ca. 1850

(Nationalmuseet)

Trøje af mørkt uld ca. 1790

(Altona Museum)

Chatolskuffe

Bløde puldhuer ca. 1830-50

Huen var førhen en vigtig del af kvindedragten, hvorved man kunne markere sin personlige smag. Dens udseende var bestemt både af kvindens ønsker, hendes pengepung og af moden. Huer blev syet af meget forskellige stoffer, fra simpelt lærred til kostbare silkestoffer. Det er især silkehuerne, som er bevarede.

(Sønderborg Slot)

Over chatollet

Maleri "Søndag ved Dyvig på Als", malet
1903-04 af Heinrich Rasch (1840-1913).

Montre 2 (Kvindetøj)

T.h. figur med grøn trøje, rød- 1820-30
lilla skørt og forklæde, broderet
tørklæde

(Aabenraa, Flensborg Museum)

T.v. figur med hel kjole af ca. 1840
bordeaux uld, muligvis fra Angel.
Det sorte fløjlsbånd er påsat senere.

(Flensborg Museum)

På væggen

Tre broderede uldsjaler 1830-40

(Tønder, Flensborg)

På væg og podie

Fire trøjer af bomuld med påtrykt ca. 1800-10
mønster

(Privateje, Altona, Flensborg og
Sønderborg Slot)

Tre empire trøjer af uld og silke 1810-20

(Flensborg Museum)

1 trøje af brunt uld med skinke- 1835

ærmer

(Flensborg Museum)

Rondel med skørter fra forskellige 1800-1830
dele af Sønderjylland.

(Altona, Aabenraa, Nationalmuseet
og Sønderborg Slot)

Lomme, "fik" 1820

(Tønder Museum)

Montre 3 og 4 (Huer 1780-1850)

I montren t.v. Trestykshuer og 1780-1820
stive puldhuer

(Flensborg, Altona, Aabenraa,
Koldinghus, Gottorp, Haderslev)

I montren t.h. Lidt afstivede 1820-50
og bløde puldhuer

(Flensborg, Gottorp, Sønderborg,
Haderslev, Aabenraa og privateje)

I vinduesnicherne

Rammer med huelin, kniplede, tyllsbroderede og kombinationer af de to teknikker.

(Gottorp Slot, Flensborg og Haderslev, jvf. den store samling i rum 38 på 2. sal)

Montre 5 (midt på gulvet)

Tørklæder af silke og bomuld

Der har været en livlig import af tørklæder sydfra, men nogle tørklæder er udført herhjemme. Mange gange broderedes tørklæderne af professionelle, men i enkelte tilfælde også af private. Mange tørklæder har en side med glædesfarver (rødt, gult og grønt) og en med sørgefarver (sort, blå og beige)

Montre 6

T.h. figur med kjole fra ca. 1790, ændret til empire i 1810. Af trykt bomuld og med tambureret tørklæde. Ofte blev der båret et hvidt forklæde til kjoler af denne type.

(Privateje og Sønderborg Slot)

T.v. figur med brun moire-trøje 1790
og stribet skørt

Tørklæde og forklæde er nyere. Under trøjen ses en broderet oplod.

(Flensborg, Gottorp, Sønderborg Slot)

På podiet

Brun trøje 1790

(Flensborg Museum)

Træsko med messingbeslag 1800

(Sønderborg Slot)

Hovedtøj med trestykshue med 1790
guldknipling

Bincheknipling på linet. Nyere sløjfe.

(ca. 1830) Tørklæde i ikat-vævning.

(Flensborg, Sønderborg Slot)

Montre 7

"Tallerken-huer" ca. 1820

(Flensborg, Koldinghus, Gottorp,
 Tønder, Privateje, Sønderborg Slot)

Tørklæder

ca. 1800-50

(Privateje, Sønderborg Slot og
Tønder)

Foto efter medaljon i privateje

Det viser Anna Petersen, født Christensen
(1790-1870). Gift med digegreven i Vimmersbøl,
Tønder amt. Malet 1821 af Niels Brødsgaard.

Anna Petersen bærer en "tallerkenhue", der
svarer til dem, der vises i montren.

Trykt bomuldstrøje med lyst foer.

(Museet på Sønderborg Slot)

Rum G

Efter 1850 dominerer de fabriksfremstillede stoffer og forskellen mellem landsby og købstad udviskes mere og mere. Symaskinen vinder frem og dragterne bliver maskinsyede. Kun til dragternes pynt benyttes endnu lidt håndbroderi ellers broderede man i århundredets sidste halvdel mest på vægdekorationer (religiøse og moralske sentenser) puder, køkkenforhæng og navneklude.

De mange fine stoffer fra tidligere tid var imidlertid alt for kostbare til at kassere og de blev derfor omsyede og genanvendt en eller flere gange. Det ses her på dragterne og en særk i montre 6, ligesom det kunne ses på kjolen t.h. i rum F, montre 6.

Montre IHuer

ca. 1800

2 huer af guldbrokade.

4 nakker.

Der findes mange huer af den smalle stive type, som har siddet bag på hovedet. Der findes ingen sikre oplysninger om brug og alder, men sandsynligvis er de fra Angel.

(Flensborg Museum)

Hovedvandsæg 1839

Guldsmed Jens Jensen, Sønderborg.

Meget karakteristisk guldsmedearbejde fra Sønderborg.

(Sønderborg Slot)

Montre 2

Trøje af silkedamask 1800

(Aabenraa Museum)

Tambureret tørklæde beg. af

(Sønderborg Slot) 1800-årene

Montre 3

Empiretrøje af silke med broderi 1820

(Koldinghus)

Tambureret tørklæde med kniplinger

(Privateje)

Montre 4

Sort trøje af glittet uld, med 1835

skinkeærmer

(Flensborg Museum)

Tørklæde i damaskvævning, vævet 1840-70
i Wupperthal.

(Flensborg Museum)

Montre 5

Liv og livstykke fra empiretiden 1820-30

(Flensborg Museum)

I nichen

Fladmontre med høsttøj ca. 1850-70

Montre 6

Dragter fra perioden 1860-70

På podiet ses dragter af ulden taboret. Stoffet er fra o. år 1800, og kjolen og skørtet er, efter snittet at dømme, syet i 1860-erne.

På rondellen ses et udvalg af forklæder. t.h. to karakteristiske alsiske silkeforklæder af hør med silketråd.

Her på podiet ses også flere eksempler på "genbrug", bl.a. en særk fra 1830 med krave fra 1870-1900.

To figurer med kjoler

Af stribet uld.

(Flensborg og Aabenraa Museum)

Arbejdsbukser

(Flensborg Museum)

Trykte tørklæder til mandsdragter

(Gottorp slot og Flensborg Museum)

To veste

(Haderslev og Aabenraa Museum)

Kjol af sort klæde

1870-1900

delvis maskinsyret

(Haderslev Museum)

Tambureret hvidt tørklæde.

Ordliste

- Barkan Uldent stof, fast lærredsvævet med mønster på retsiden, fremstillet af stærkt tvundet uldgarn, opr. af gede- eller kamelhår.
- Binche En af de ældste flamske kniplings-typer, udgået fra byen Binche i Belgien. Udført i en lang periode og efterlignet i andre kniplings-centrer, bl.a. i Tønder.
- Chenille Broderi eller vævning med garn af fløjlsagtige snore med luv, opr. af silke, senere også af uld.
- Harehårshat Forvansket betegnelse for en hat med lodden overflade, af opr. "Hår-hårs-hat".
- Hvergarn Stof, vævet med trend af hør, blå eller bomuld og islæt af uld.
- Ikat Stof med flammert mønster, hvor trenden er mønstret før vævningen. Opr. orientalsk teknik, der lærtes i Vesteuropa i 1700-tallet.
- Kalemank Uldent eller halvuldent stof med blank overflade. Oftest ensfarvet, sribet eller med blomstermønster.

- Kattun Bomuldsstof (af engelsk "cotton") med påtrykt (håndtrykt eller valsetrykt) mønster. De trykte mønstre kan også udføres på uld- og hørstoffer.
- Oplod Kort særkeoverdel til at tage over en ærmeløs særk.
- Pi Klædningsstykke for kvinder, sammensyet af et skørt og et ærmeløst livstykke.
- Taboret Vævet stof med mønster, dannet af nogle mønstertråde over en fast bund. Stoffet er glittet med voks og presset, hvorved det får et blankt, silkeagtigt udseende og bliver temmelig stift.
- Tamburering Broderi på tyndt, udspændt stof (fransk tambour - tromme), udført med en slags hæklenål, så broderiet ligner kædesting.

Udstillingen er åben 17. juni - 30. august,
daglig kl. 10-17.